

VIRANOMAISTEN JA AMMATTIHENKILÖIDEN OHJAAMIS-, YHTEYDENOTTO- JA ILMOITUSVELVOLLISUUS SOSIAALIHUOLTOON

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaaliterapeutti tai sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen **on ohjattava** henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Ohjaamis- ja yhteydenottovelvollisuus perustuu sosiaalihuoltolakiin (1301/2014, [ShL 35§](#)). Yhteydenotolla sosiaalihuoltoon tuetaan henkilöä vaikeassa elämäntilanteessa silloin, kun ohjaus hakemaan palveluja ei ole riittävä keino. Yhteydenotto pyritään tekemään yhteistyössä henkilön kanssa ja hänen suostumuksellaan.

Sosiaalipalveluja ([ShL 11§](#)) on järjestettävä **esimerkiksi**, jos asiakas tarvitsee tukea

- jokapäiväisestä arjesta ja elämästä selviytymiseen (esim. lapsiperheiden/vanhusten kotipalvelu, ennaltaehkäisevä perhetyö, tukiperhe);
- asumiseen liittyvissä asioissa (esim. asunnottomuus, turvattomuus);
- taloudellisissa asioissa (esim. sosiaaliturva-asioiden selvittäminen);
- sosiaalisissa suhteissaan ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä (esim. yksinäisyys, opiskelun ja työllistymisen vaikeudet);
- lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi (esim. tuen tarve lapsen kasvatuksessa ja hoivassa tai lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa, lapsen muissa olosuhteissa, koulunkäynnissä tai terveydenhoidossa)

jos asiakas on kokenut

- lähisuhde- ja perheväkivaltaa tai muuta väkivaltaa ja kaltoin kohtelua;
- äkillisen kriisitilanteen

jos asiakkaalla on tarve palveluihin

- päihteiden käytön, mielenterveysongelman tai muun sairauden, vamman tai ikääntymisen vuoksi;
- muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyen;
- omaisten ja läheisten tukemiseksi (esim. omaishoitajan uupuminen)

Ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta **on tehtävä** ilman asiakkaan suostumusta ja salassapitosäännösten estämättä viipymättä, jos henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan tai henkilön etu sitä välttämättä vaatii.

Ilmoitus iäkkään henkilön palvelutarpeesta

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö tai kunnan sosiaalitoimen, alueen pelastustoimen, hätäkeskuksen tai poliisin palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tiedon sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeessa olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, hänen **on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava** asiasta viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Ilmoitusvelvollisuus perustuu vanhuspalvelulakiin (980/2012, [VpL 25§](#)).

Ilmoitus tulee tehdä tilanteissa, joissa iäkkään henkilön hyvinvoinnista on syytä huolestua; henkilö **esimerkiksi**

- ei selviydy käytössään olevilla palveluilla mm. ravitsemuksen turvaamisesta, lääkehuollosta, hygienianhoidosta
- asuu puutteellisesti varustetussa asunnossa tai asumisolosuhteet ovat muutoin epätarkoituksenmukaiset
- ei selviydy itsenäisesti asioidensa hoitamisesta, eikä kykene hakeutumaan tarvitsemiinsa sosiaali-/terveydenhuollon palveluihin
- käyttää kohtuuttomasti päihteitä tai jollakin muulla tavoin vaarantaa oman terveytensä ja turvallisuutensa
- kärsii kaltoin kohtelusta
- ilmeinen tarve apuvälineille

Sen lisäksi, mitä edellä säädetään, terveydenhuollon ammattihenkilön **on ilmoitettava** kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle iäkkään henkilön kotiuttamisesta terveydenhuollon laitoshoidosta. Ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ennen kotiuttamista. Myös muu kuin ilmoitusvelvollinen **voi** tehdä edellä mainitut ilmoitukset häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Lastensuojeluilmoitus

Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt **ovat velvollisia** salassapitosäännösten estämättä viipymättä **ilmoittamaan** kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä: sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito; opetustoimi; nuorisotoimi; poliisitoimi; Rikosseuraamuslaitos; palo- ja pelastustoimi; sosiaalipalvelujen, lasten päivähoiton tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja; opetuksen tai koulutuksen järjestäjä; seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta; kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestelykeskus; hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö; koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö; Tulli; rajavartiolaitos; ulosottoviranomainen; Kansaneläkelaitos. Ilmoitusvelvollisuus perustuu lastensuojelulakiin (417/2007, [LsL 25§](#)).

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä **esimerkiksi** tilanteessa, jossa havaitaan

- lapsen hoidon ja huolenpidon puutteet tai osaamattomuus
- lapsen tarpeiden vakava laiminlyönti tai heitteillejätö
- lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka
- lapsen päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelma, itsetuhoisuus, rikoksilla oireilu tai jatkuva koulunkäynnin laiminlyöminen
- huoltajan päihde- tai mielenterveyden ongelma, oman hoidon laiminlyöminen, jaksamattomuus
- perheen erittäin heikko taloudellinen tilanne tai arjen tukiverkon puuttuminen

Lastensuojeluilmoitukseen voi käyttää [ilmoituslomaketta](#), mutta sen käyttö ei ole välttämätöntä. Pääasia on että ilmoitus tehdään viipymättä ja ilmoittaja antaa yhteystietonsa tietojen tarkistamista varten ([ohje lastensuojeluilmoituksen tekemiseen](#)).

Lastensuojelulaissa tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi ([ShL 35§](#)) edellyttäen, että: 1) yhteydenotto tehdään viipymättä; ja 2) yhteydenoton yhteydessä 25 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt.

Lastensuojelulain mukaisten ilmoitusvelvollisten **on tehtävä** salassapitosäännösten estämättä **ennakkollinen lastensuojeluilmoitus** ([LsL 25c§](#)) tilanteissa, joissa on perusteltua epäillä perheen tulevan tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti synnytyksen jälkeen. Ammattihenkilöllä tai viranomaisella on varmaa tietoa esimerkiksi tulevan äidin tai isän päihdeongelmasta, vakavasta mielenterveyden häiriöstä tai vapausrangaistuksesta.

HUOM! Yhteydenotot ja ilmoitukset tehdään asiakkaan kotikunnan sosiaalihuoltoon virka-aikana. Tärkeintä on, että yhteydenotto tai ilmoitus tehdään viipymättä. Kiireellisten sosiaalihuollon toimenpiteiden tarpeen arviointi kuuluu sosiaaliviranomaiselle. Ilmoitusvelvollisella ei ole harkintavaltaa, jonka perusteella olisi oikeutettua siirtää ilmoituksen tekemistä sen vuoksi, että ilmoittajan arvion mukaan ilmoitus ei todennäköisesti johda välittömiin toimenpiteisiin. Ilmoituksen tekemistä ei myöskään voi viivästyttää tai jättää tekemättä sillä perusteella, että arvioi jonkin muun tahon jo ilmoittaneen samasta asiasta tai ilmoittajan ja asiakkaan/potilaan välillä on luottamuksellinen asiakas/potilassuhde. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että ilmoittaja tietää varmuudella asiakkaan jo olevan sosiaali-/lastensuojelupalveluiden asiakkaana. Ilmoitus voi tuolloinkin johtaa asiakkaan tilanteen uudelleen arviointiin ja mahdollisesti kiireellisesti toteutettaviin toimenpiteisiin.

Akuuteissa turvallisuuden tai selviytymisen kannalta välitöntä puuttumista vaativissa tilanteissa ota yhteyttä sosiaalipäivystykseen esimerkiksi hätäkeskuksen 112 kautta. Hätäkeskuksessa työntekijä tekee sosiaalisen hätätilanteen arvion, minkä perusteella hätäkeskus tarvittaessa ohjaa asian sosiaalipäivystykseen. Sosiaalipäivystäjää voi konsultoida epävarmalta tuntuvassa tilanteessa. Hätäkeskus huolehtii myös, että muut asian hoitamisen kannalta tärkeät viranomaiset (esim. poliisi, ensihoito) saavat asiasta tiedon.

MUUTA HUOMIOITAVAA: Ilmoitus edunvalvonnan tarpeesta maistraatille

Joka on saanut tiedon edunvalvonnan tarpeesta ilmeisesti olevasta henkilöstä, **voi** vaitiolovelvollisuuden estämättä ilmoittaa asiasta holhousviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä sille holhousviranomaiselle, jonka toimialueella henkilöllä, jota ilmoitus koskee, on kotikunta tai, jos hänellä ei ole kotikuntaa Suomessa, sille holhousviranomaiselle, jonka toimialueella hän pääasiallisesti oleskelee. (442/1999, [Laki holhoustoimesta 91§](#)).

Jos täysi-ikäinen asiakas on henkilöään tai varallisuuttaan koskevassa asiassa ilmeisen edunvalvonnan tarpeessa, **tulee** sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimielimen tehdä ilmoitus holhousviranomaiselle edunvalvojan määräämiseksi asiakkaalle. Jos alaikäisen henkilöä koskevassa yksittäisessä sosiaalihuollon asiassa on perusteltu syy olettaa, että huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, **tulee** sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettua toimielimen tehdä hakemus tai ilmoitus edunvalvojan määräämiseksi alaikäiselle, jos se on tärkeää alaikäisen edun turvaamiseksi. (812/2000, [Asiakaslaki 9§, 10§](#))